

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

PARTICIPACE MLADÉ GENERACE NA RODINNÉM PODNIKÁNÍ

Autoreferát disertační práce

Studijní program: P6208 – Ekonomika a management

Studijní obor: 6208V097 – Řízení a ekonomika podniku

Autor práce: **Ing. Zuzana Horčíčková**

Školitel: prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.

Disertační práce byla vypracována v kombinované formě doktorského studia na katedře podnikové ekonomiky a managementu Ekonomické fakulty Technické univerzity v Liberci.

Uchazeč: Ing. Zuzana Horčíčková
Ekonomická fakulta Technické univerzity v Liberci
Katedra podnikové ekonomiky a managementu
Voroněžská 13
461 17 Liberec 1

Školitel: prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.
Ekonomická fakulta Technické univerzity v Liberci
Katedra podnikové ekonomiky a managementu
Voroněžská 13
461 17 Liberec 1

Autoreferát byl rozeslán dne:

Obhajoba disertační práce se koná dne 16. 05. 2019 před komisí na Ekonomické fakultě Technické univerzity v Liberci, Voroněžská 13, Liberec 1 v zasedací místnosti děkanátu Ekonomické fakulty.

S disertační prací je možno se seznámit na katedře podnikové ekonomiky a managementu Ekonomické fakulty Technické univerzity v Liberci.

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
předseda oborové rady
DSP Ekonomika a management

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou disertační práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé disertační práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li disertační práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Disertační práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé disertační práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Anotace

Participace mladé generace na rodinném podnikání

Rodinné podnikání je považováno za důležitou součást ekonomiky každé země. Představuje tradici a stabilitu. Jeho základní charakteristikou a zároveň největším úskalím je předání tohoto typu podnikání další generaci. Otázka nástupnictví je současné době v České republice intenzivně řešena, protože se v mnoha případech jedná o první generační výměnu (první generace předává rodinné podnikání generaci druhé). Výzkumy zaměřené na nástupnictví v rodinných podnicích poukazují na převažující neochotu mladé generace rodinné podnikání převzít. Tato neochota může způsobit zánik rodinnosti v podnikání a s ní spojených výhod, jako je například nabytí tacitních znalostí, které tak nebudou předány další generací ani nebudou dále prohlubovány.

Při zkoumání aspektů podnikatelských subjektů (bez ohledu na rodinnost v podnikání) je nutno zohlednit i místo působení podnikatele/podnikatelky. Disertační práce se zaměřuje na diferenciaci podnikání z tohoto pohledu, tj. jestli podnikatel/podnikatelka působí v obcích venkovského či městského typu. Na základě hodnocení současného stavu v oblasti výzkumu rodinného podnikání včetně otázky nástupnictví byl stanoven hlavní cíl disertační práce, a to *vytvořit model participace mladých lidí v rodinném podnikání v kontextu obce se zaměřením na ochotu k nástupnictví*.

Výzkum byl zaměřen na studenty/studentky posledních ročníků učilišť, středních škol, vyšších odborných škol a dodatečně i veřejné vysoké školy v Libereckém kraji. Disertační práce se věnuje komplexnímu rozhodovacímu procesu mladých lidí vedoucímu k převzetí rodinného podnikání. Na základě výsledků analýz byl vytvořen základní model participace mladých lidí v rodinném podnikání v Libereckém kraji. Jsou zde zjištěny a shrnuty faktory, které jednotlivé fáze rozhodovacího procesu ovlivňují, přičemž je brán zřetel na typ obce, ve které je rodinné podnikání provozováno. Dále je zohledňován i typ rodinného podnikání, tj. zda se jedná o rodinnou obchodní korporaci či o rodinné podnikání fyzických osob.

Klíčová slova: rodinné podnikání, mladá generace, student, participace v rodinném podnikání, rozhodovací proces, nástupnictví, obec, venkov, Liberecký kraj.

Annotation

Participation of the young generation in family-owned businesses

Family-owned businesses are considered a significant part of every country's economy. They represent tradition and stability. Passing this type of business over to the next generation is one of its greatest and most fundamental traits, as well as its greatest potential pitfall. Nowadays in the Czech Republic, the issue of succession is at the forefront of many people's minds, as, in many cases, this is the first intergenerational transfer (the first generation to pass on the family business to the next). Studies focusing on succession in family businesses have revealed a prevalent unwillingness of the young generation to take over their family businesses. This unwillingness may bring about the disappearance of the family element of entrepreneurship and the advantages linked to it, such as acquiring tacit knowledge which will not be passed on by the existing generation to the next, thus preventing it from being further enhanced.

Examining the aspects of business entities (regardless of their family aspect) requires considering the place of business of the entrepreneur. The present doctoral thesis is focused on the differentiation of businesses from this perspective, i.e. on whether an entrepreneur is engaged in business in rural or urban areas. Based on an evaluation of the current state of research in respect of family businesses, including the issue of succession, the principal objective of the doctoral thesis was determined, i.e. *developing a model of the participation of young people in family businesses within an area, focusing on their willingness to take over the business*.

The research focused on students in the last year of their studies at secondary vocational schools, high schools, vocational colleges, and, subsequently, at public universities within the Liberec Region. The doctoral thesis covers young people's complex decision-making processes leading up to taking over the family business. A core model of young people's participation in family businesses in the Liberec Region was developed using the results of the analyses. It identifies and summarizes those factors that influence each particular stage of the decision-making process, taking into consideration the type of area in which the family

business is being run. Furthermore, the type of family business is considered, distinguishing between family business corporations and family businesses run by individuals.

Key Words: Family Business, Young Generation, Student, Participation in Family Business, Decision Process, Succession, Municipality, Countryside, Liberec Region.

Obsah

Seznam zkratek	8
Úvod.....	9
1. Popis aktuálního stavu v oblasti tématu disertační práce	10
2. Cíle disertační práce	13
3. Metodická východiska a postupy použité v práci	16
4. Hlavní dosažené výsledky	18
Závěr.....	25
Seznam citací použitých v autoreferátu disertační práce	28
Seznam vlastních publikací	30
Profesní životopis.....	32
Příloha A - Základní model participace	34

Seznam zkratek

AMSP ČR	Asociace malých a středních podniků a živnostníků České republiky
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DC	dílčí cíl
EF TUL	Ekonomická fakulta Technické univerzity v Liberci
F	faktor
FO	fyzická osoba
H	hypotéza
LBK	Liberecký kraj
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
ORP	obec s rozšířenou působností
PO	právnícká osoba
ROK	rodinná obchodní korporace
RP	rodinné podnikání
RP FO	rodinné podnikání fyzických osob
S	spolupráce obou pohlaví
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
TUL	Technická univerzita v Liberci

Úvod

Rodinné podnikání je mnoha autory i organizacemi považováno za důležitou formu podnikatelských subjektů, které přispívají národnímu hospodářství (Evropský hospodářský a sociální výbor, 2016; Zellweger, 2017; AMSP ČR, 2018a). V Evropské unii například tvoří 85 % všech soukromých firem, kde zajišťují 40 - 50 % všech pracovních míst, přičemž největší podíl mezi rodinnými podniky mají mikropodniky, malé a střední firmy (AMSP ČR, 2018a).

Většina firem v České republice jsou drobné, malé a střední podniky či živnostníci (99,80 % v roce 2017) (MPO ČR, 2017). Rodinné firmy pak dle expertních odhadů tvoří nemalou část všech podnikatelských subjektů: 70 - 80 % mikropodniků (tj. podniků do 10 zaměstnanců), 30 - 40 % malých podniků (11 - 49 zaměstnanců) a 20 - 30 % středních podniků (50 - 250 zaměstnanců) (Bínek et al., 2011).

Rok 2018 byl Asociací malých a středních podniků a živnostníků České republiky (dále AMSP ČR) vyhlášen jako *Rok rodinného podnikání*, což svědčí o aktuálnosti tématu. V České republice (ČR) se obzvláště jedná o aktuální problematiku, jelikož zde byl rozvoj podnikatelského prostředí po druhé světové válce utlumen socialistickým režimem a jeho obnovení nastalo až po sametové revoluci, která vedla k pádu tohoto režimu (Koráb, 2008; Odehnalová, 2011). Otázka rodinného podnikání je problematická od samotné definice pojmu jako takového - každá ekonomika má totiž svá specifika (Mandl, 2008). Důležitým faktem je, že i v jedné ekonomice se v rámci výzkumů tohoto typu podnikání přistupuje k vymezení pojmu odlišně, a to například z důvodu (ne)dostupnosti dat (Machek, 2017).

Obecným specifíkem rodinného podnikání je, mimo jiné, tzv. transgenerační předávání podniku (napříč generacemi) v rámci rodiny z jedné (starší) generace na generaci druhou (mladší) (Zellweger, 2017). Předání rodinného podnikání se však podaří v odhadu pouze u 30 % firem v případě prvního generačního předání (tj. zakládající generace předává podnikání generaci druhé). Úspěšnost pak klesá na 10 % v případě předávání z druhé generace na generaci třetí (KPMG, 2011; Ward a McClure, 2019).

V České republice již nastalo období předávání podniků zejména z první generace na druhou (Bednařík a Mikulka, 2014). Důležitou otázkou je, zdali další generace bude ochotna

podnikání převzít a vést jej dál. Vůle podnik převzít je totiž prvotním (ne však jediným) předpokladem úspěšného procesu nástupnictví (Zellweger, 2017).

Výzkum, který je předmětem této disertační práce, se zabývá participací mladé generace (mladých lidí) v rodinném podnikání, a jakým způsobem vůle účastnit se rodinného podnikání ovlivňuje vůli toto podnikání převzít. To vše je zasazeno do kontextu obcí Libereckého kraje (dále LBK), konkrétně s ohledem na typ obce (městského či venkovského typu). Čím je obec menší, tím více je rodinné podnikání považováno za klíčového zaměstnavatele, a tudíž má potenciál rozvíjet hospodářské a sociální prostředí obce, například zvyšováním životní úrovně obyvatel obcí či omezit vysídlování venkovských oblastí (Rydvalová et al., 2015).

1. Popis aktuálního stavu v oblasti tématu disertační práce

Definování rodinného podnikání není v odborné literatuře jednotné. Každý autor či výzkumná organizace, věnující se problematice rodinného podnikání, mnohdy využívá k takovému výzkumu vlastní definici. Ta bývá odvozená na základě již získaných poznatků z literatury, a také na základě specifik dané ekonomiky. V České republice je snaha o vytvoření definice rodinného podnikání, ve kterém je zahrnuto i podnikání fyzických osob splňující určité předpoklady.

Vymezení pojmu *rodinné podnikání* a jeho typy v rámci tohoto výzkumu vzešly zejména z definic AMSP ČR (2018b) a Rydvalové et al. (2017). Tyto přístupy totiž byly stanoveny na základě výzkumů a diskusí o této problematice v České republice. Charakteristiky rodinného podnikání však byly v dotazníkovém šetření zjednodušeny a upraveny do podoby srozumitelné respondentům.

Klíčové bylo zapojení do podnikání minimálně **dvou členů rodiny**. Za rodinné podnikání je z hlediska tohoto výzkumu považováno/a:

- 1) Rodinná obchodní korporace:** obchodní korporace, ve které má rodina min. 50% vlastnický podíl, a kde jsou, ať už prací nebo vlastnictvím, zapojeni alespoň 2 členové rodiny;

2) Rodinné podnikání fyzických osob, kam jsou zařazeny:

a) **Rodinný závod:** člen rodiny podniká jako fyzická osoba podle živnostenského nebo jiného zákona a alespoň 1 další člen rodiny mu vypomáhá bez jakýchkoliv smluv/dohod;

b) Rodinné seskupení:

(b1) člen rodiny podniká jako fyzická osoba podle živnostenského nebo jiného zákona a alespoň 1 další člen rodiny mu vypomáhá na základě smlouvy/dohody;

(b2) více členů rodiny podniká jako fyzická osoba podle živnostenského nebo jiného zákona a spolupracují spolu.

U rodinné obchodní korporace byl důraz kladen na vlastnický podíl rodiny, který je spojujícím a dominantním prvkem několika definic o rodinném podnikání (Rydvalová et al., 2016; Machek, 2017). Aby nebyly eliminovány rodinné společnosti, které jsou vlastněny například 2 rodinami (s rovným podílem 50 %), jsou do definice zahrnuty korporace, kde rodina vlastní minimálně 50% podíl.

Zatímco ve světě je rodinné podnikání již řadu let zkoumáno, problematice českých rodinných podnikání je pozornost věnována poměrně krátkou dobu. Odborná vědecká literatura i nejrůznější průzkumy rodinných firem se však navíc zabývají především problematikou rodinných podnikání ve formě obchodních korporací. Vzhledem ke snaze vymezení rodinného podnikání v ČR z hlediska právních forem podnikání, kde je zahrnuto i podnikání fyzických osob (AMSP ČR, 2018b), by měla být věnována pozornost odlišnostem těchto dvou, v případě rozlišení rodinného závodu a rodinného seskupení tří, typů rodinných podnikání.

Odborná literatura také hovoří o významu rodinného podnikání pro národní hospodářství, jeho specifických charakteristikách i o problematice nástupnictví. Tématika nástupnictví je zkoumána z různých pohledů. Z hlediska procesu jako takového (jak by měl proces nástupnictví vypadat a na co se při něm zaměřit), z pohledu majitele (předávajícího) i z pohledu nástupce (možné osobnostní charakteristiky, jaké psychologické, finanční a jiné faktory na ně mohou působit). Byly dohledány statisticky podložené výsledky výzkumů zabývajících se faktory, které ovlivňují převzetí rodinného podnikání nástupcem. Tyto vazby a faktory však bývají neuceleny z hlediska propojení jednotlivých fází (možností) zapojení

členů rodiny (možných nástupců) do podnikání, obzvláště v kontextu obce a typu rodinného podnikání.

Kvůli zaznamenaným rozdílům v rozvoji obcí venkovského a městského typu je v České republice snaha o podporu rozvoje venkovských oblastí. Pouze okrajově je však ve vědeckých kruzích věnována pozornost odlišnostem rodinného podnikání ve městech a na venkově. Rodinným podnikáním, jakožto možným zdrojem rozvoje obce, se dlouhodobě věnuje tým katedry podnikové ekonomiky a managementu Ekonomické fakulty Technické univerzity v Liberci. Na tomto pracovišti je předkládána disertační práce také napsána.

Výzkum představený v disertační práci propojuje výše uvedené. Věnuje se komplexnímu rozhodovacímu procesu mladých lidí vedoucímu k převzetí rodinného podnikání. Jsou zde zahrnuty faktory, které jednotlivé fáze rozhodovacího procesu ovlivňují. Je brán zřetel na typ obce (venkovský vs. městský typ), ve které je rodinné podnikání provozováno, i na typ rodinného podnikání (rodinná obchodní korporace vs. rodinné podnikání fyzických osob).

2. Cíle disertační práce

Rodinné podnikání je považováno za důležitou součást ekonomiky každé země. Jeho základní charakteristikou a zároveň největším úskalím je předání podnikání ze starší generace na generaci mladší. Podnikání se však liší z hlediska obce působení, tj. jestli je toto podnikání uskutečňováno v obcích venkovského či městského typu (Backman a Palmberg, 2015). Na základě hodnocení současného stavu v oblasti výzkumu rodinného podnikání včetně otázky nástupnictví byl stanoven hlavní cíl disertační práce a šest dílčích cílů. Hlavní cíl disertační práce byl splněn na základě dotazníkového šetření v Libereckém kraji, a byl stanoven následovně:

vytvořit model participace mladých lidí v rodinném podnikání v kontextu obce se zaměřením na ochotu k nástupnictví.

Jelikož neexistuje pevná definice rodinného podnikání a pojem venkov je rovněž v odborných kruzích diskutován, byl stanoven dílčí cíl **DC 1) vymezit pojmy rodinné podnikání a venkov**. Tento cíl byl splněn na základě literární rešerše s ohledem na jejich charakteristiky v České republice.

Dále byl stanoven **DC 2) identifikovat venkovské oblasti v Libereckém kraji**. Tento dílčí cíl byl naplněn vymezením pojmu a zpracováním dat Českého statistického úřadu (ČSÚ).

Bylo také nutné **identifikovat možné způsoby/období účasti mladých lidí v rodinném podnikání**, což je považováno za třetí dílčí cíl (**DC 3**). Odborná literatura se věnuje různým obdobím zapojení mladého člověka-nástupce do rodinného podnikání. DC 3 byl splněn na základě shrnutí poznatků získaných z této literatury, a byl definován rozhodovací proces týkající se účasti mladého člověka v rodinném podnikání, který je rozdělen do tří fází.

První fáze se týká zapojení mladých lidí do rodinného podnikání již při studiu. **Druhou fází** je práce mladých lidí v rodinném podnikání po dokončení studia. **Třetí fáze** zahrnuje převzetí rodinného podnikání. Na základě těchto možností účasti mladého člověka v rodinném podnikání, bylo stanoveno osm rozhodovacích procesů participace, viz tabulka 1.

Tabulka 1: Matice participace

Fáze zapojení	Zapojení v RP při studiu	Práce v RP po studiu	Převzetí RP
Rozhodovací proces	ANO	ANO	ANO
	ANO	ANO	NE
	ANO	NE	ANO
	ANO	NE	NE
	NE	ANO	ANO
	NE	ANO	NE
	NE	NE	ANO
	NE	NE	NE

Zdroj: vlastní zpracování

První možnost, „ANO-ANO-ANO“, značí, že mladý člověk je v rodinném podnikání zapojen při studiu, chce být v tomto podnikání zapojen i po dokončení studia a plánuje jej i jednou převzít. Tento rozhodovací proces je nazván jako *plná participace*.

Poslední možnost, „NE-NE-NE“, poukazuje na mladého člověka, který se do rodinného podnikání při studiu nezapojoval, v daném rodinném podnikání nechce pracovat, a který ani neuvažuje o jeho převzetí. Takovýto rozhodovací proces byl označen jako *nulová participace*.

V textu dále bude používáno označení jednotlivých rozhodovacích procesů účasti v rodinném podnikání dle této matice.

Ke splnění hlavního cíle bylo nutné zjistit, zdali na sebe jednotlivé fáze mají vliv, a jaké faktory ovlivňují účast mladých lidí v rodinném podnikání. Na základě jednotlivých způsobů zapojení mladého člověka v rodinném podnikání byly stanoveny dílčí cíle:

DC 4) Zjistit charakteristiky mladých lidí s podnikáním v rodinném zázemí včetně charakteristik těchto podnikání.

DC 5) Fáze participace:

- a) zjistit charakteristiky studentů a RP dle fází participace;
- b) identifikovat nejběžnější fáze z pohledu matice participace;
- c) zjistit, jestli zapojení do RP vede k ochotě jej převzít;
- d) sestavit základní model participace.

DC 6) Zjistit, jaké faktory ovlivňují účast mladých lidí na rodinném podnikání:

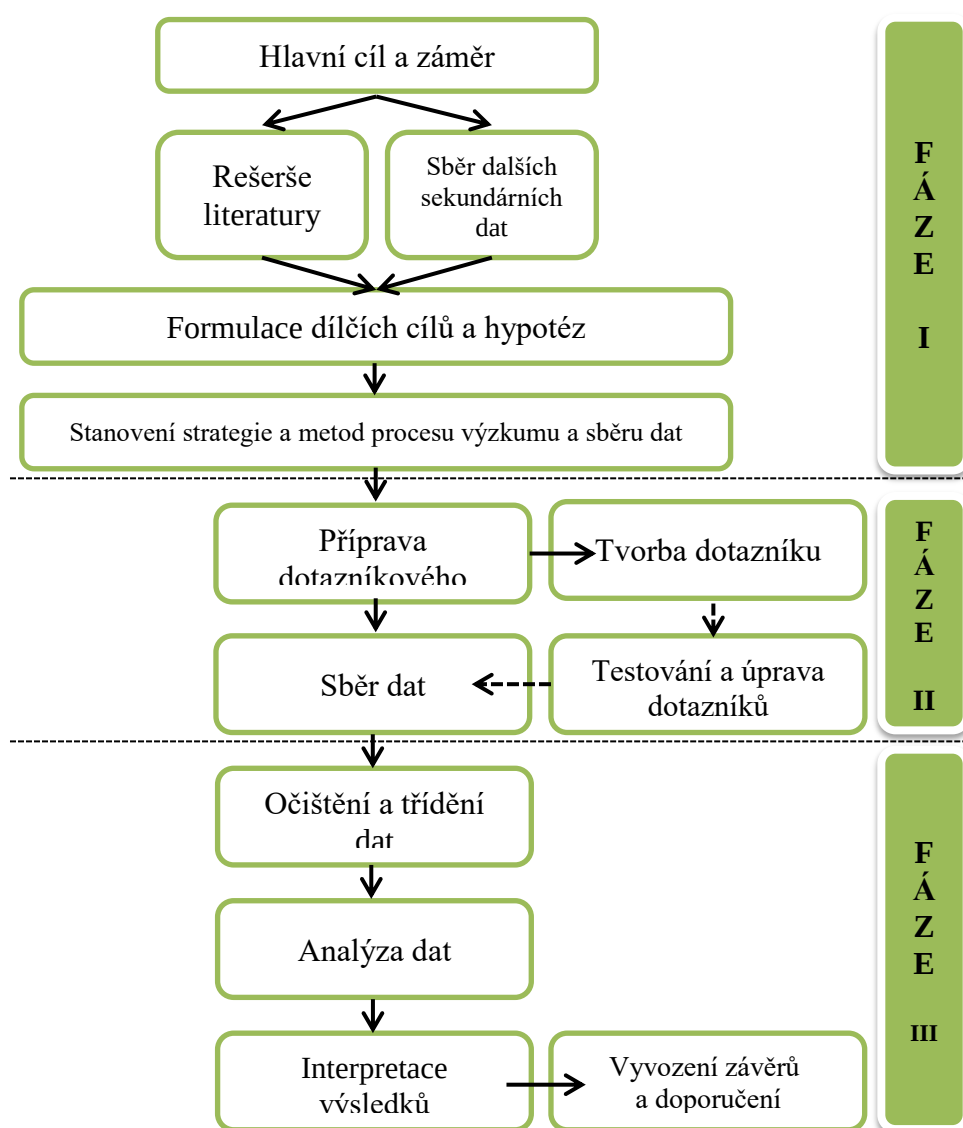
- a) vytvořit sestavu faktorů plné a nulové participace;
- b) zjistit odlišnosti v kontextu typu obce;
- c) zjistit odlišnosti v kontextu typu rodinného podnikání.

Na základě rešerše, statistických údajů, odborné a vědecké literatury bylo stanoveno, s ohledem na zkoumanou problematiku, **třináct výzkumných hypotéz**. Hypotézy jsou přiřazeny k dílčím cílům, s nimiž souvisí. Jedná se o tyto hypotézy:

DC 4	H1: Rodinné podnikání provozují zejména muži. - POTVRZENA
	H2: Výběr studovaného oboru na základě rodinného podnikání je častější v případě rodinných obchodních korporací. - POTVRZENA
DC 5	H3: Při studiu se do rodinného podnikání zapojují méně studenti z venkovských obcí. - ZAMÍTNUTA
	H4: Pokud se mladý člověk do rodinného podnikání při studiu zapojuje, bude v něm chtít pracovat i po studiu. - POTVRZENA
	H5: Pokud bude chtít mladý člověk v rodinném podnikání pracovat i po studiu, bude chtít toto podnikání jednou převzít. - POTVRZENA
	H6: Vůle převzít rodinné podnikání je vyšší u rodinných obchodních korporací nežli u rodinného podnikání fyzických osob. - POTVRZENA
	H7: Pokud je rodinné podnikání důvodem pro výběr oboru studia, student chce podnikání převzít. - POTVRZENA
	H8: Vůle převzít rodinné podnikání je vyšší u mužů. - POTVRZENA
	H9: Vůle převzít rodinné podnikání je vyšší v případě rodinných podnikání provozovaných v obcích městského typu. - ZAMÍTNUTA
	H10: O nástupnictví se v rodinách studentů spíše nehovoří. - POTVRZENA
	H11: O nástupnictví se hovoří spíše v rodinách, které provozují rodinnou obchodní korporaci. - POTVRZENA
	H12: Hlavním faktorem ochoty rodinné podnikání převzít je pocit závazku k rodině. - ZAMÍTNUTA
DC 6	H13: Hlavním faktorem neochoty převzít rodinné podnikání je nezájem o obor rodinného podnikání. - ZAMÍTNUTA

3. Metodická východiska a postupy použité v práci

Výzkum byl rozdělen do tří fází (viz obrázek 1). V **první fázi** byl stanoven hlavní cíl disertační práce, na jehož základě se provedla rešerše literatury a sběr dalších sekundárních dat (například statistické údaje z Českého statistického úřadu). Následovalo formulování dílčích cílů a hypotéz, na základě nichž byla stanovena strategie a metody výzkumu. **Druhá fáze** zahrnovala identifikaci venkovských oblastí Libereckého kraje, přípravu dotazníkového šetření, tvorbu dotazníku včetně jeho testování a samotný sběr dat. V závěrečné **třetí fázi** došlo k očištění a seřazení získaných dat, jejich analýze, interpretaci výsledků a k vyvození závěrů.

Obrázek 1: Postup výzkumu
Zdroj: vlastní zpracování

Výzkum je postaven na dotazníkovém šetření (písemném a elektronickém dotazování), kde cílovou skupinou jsou studenti posledních ročníků středního a vyššího stupně studia Libereckého kraje, splňující definici mladého člověka dle MŠMT ČR (2019a), tj. osoby od 15 do 29 let věku. V rámci výběru vzorků respondentů byla, kvůli absenci opory výběru, použita záměrná technika úsudkového výběru.

Dotazníkového šetření se ve finále účastnilo 84,44% škol Libereckého kraje středního stupně studia, dále studenti Technické univerzity v Liberci (TUL). Vyplněné dotazníky představují zhruba 42,90 % všech potenciálních respondentů ze středních škol a učilišť Libereckého kraje. Na TUL bylo osloveno přibližně 1 200 studentů, přičemž návratnost činila cca 13 %.

Vyhodnocování dat bylo provedeno v MS Excel a statistickém programu Statgraphics Centurion. Byly při něm použity metody popisné statistiky a dále analýza závislosti vybraných proměnných. V rámci analýzy závislostí byly využity: ***test nezávislosti kategoriálních proměnných***, analýza rozptylu (respektive její neparametrická varianta ***Kruskal-Wallisův test***), a okrajově také ***regresní analýza***. V případě absence dat byla použita metoda vypouštění údajů pairwise, tedy metoda, při níž jsou vypouštěny pouze ty řádky, které se týkají alespoň jedné z proměnných v právě probíhajících výpočtech. Pro zjištění faktorů participace mladé generace na rodinném podnikání byla využita ***explorační faktorová analýza***.

4. Hlavní dosažené výsledky

Tématem disertační práce bylo sestavení faktorů ovlivňujících účast mladých lidí v rodinném podnikání vedoucí k ochotě k nástupnictví. Téma nástupnictví je pro rodinné podnikání klíčové. V České republice je snaha o vymezení rodinného podnikání i z hlediska podnikání fyzických osob, avšak dle výsledků ze skupinových rozhovorů vyplynulo, že si studenti často v podnikání příbuzných ani neuvědomují, že by se mohlo jednat o tento typ podnikání. Dále bývá opomíjen kontext obce, ve které je rodinné podnikání provozováno. Na venkově jsou charakteristická drobná řemesla a služby, například v pohostinství (Svobodová, 2011).

V rámci tohoto výzkumu, v němž spíše ženy inklinují k vyššímu formálnímu vzdělání a nižší ambice ke vzdělání jsou charakteristické pro respondenty z venkovských obcí, bylo shledáno, že v případě žen-provozovatelek rodinného podnikání je častější formou podnikání fyzických osob. U tohoto typu rodinného podnikání se také častěji projevuje shoda lokality (obce) provozu podnikání a bydliště dotazovaného.

Byla vytvořena matice participace, která popisuje jednotlivé fáze účasti studentů v rodinném podnikání, u níž byly definovány pojmy plná a nulová participace. Plná participace se týká mladého člověka, který se v rodinném podnikání zapojoval při studiu, chce v něm pracovat i po studiu a plánuje jej jednou převzít. Nulová participace značí pravý opak. V této matici byly nalezeny odlišnosti u významu hodnocených tvrzení vztahujících se k účasti či neúčasti studentů v rodinném podnikání. Tyto rozdíly byly zaznamenány zejména u kladné participace (zapojování se do RP), kdy se někteří studenti účastní rodinného podnikání kvůli tradici a pocitu odpovědnosti k rodině (např. plná participace), jiní zase kvůli pocitu jistoty.

Z hlediska zapojování mladých lidí do rodinného podnikání se většina dotazovaných do RP při studiu nezapojovala, ani v něm nechtěla po studiu pracovat a ani jej převzít. Tento fakt potvrzuje stav zaznamenaný například Zellwegerem (2011) nebo v České republice Antlovou et al. (2017). Byla však potvrzena hypotéza, že mladí lidé, kteří jsou v rodinném podnikání zapojováni již při studiu, v něm chtějí pracovat i po dokončení studií a poté jej i převzít. Pokud tedy bude majitel mladého člověka zapojovat do podnikání již při studiu, bude větší pravděpodobnost, že jej bude chtít tento mladý člověk i převzít. V průběhu let se samozřejmě mohou názory měnit. Například Overbeke et al. (2013) uvádí, že i ti, co v mládí nechtěli pracovat a převzít rodinné podnikání se stali nástupci v rodinných firmách. Na druhou stranu

mohou nastat situace, které v budoucnu ovlivní mladého člověka k neochotě rodinné podnikání převzít. Těmito důvody mohou být například vstup partnera či partnerky do rodiny, nově vzniklé konflikty v rodině, apod. Výsledky tohoto výzkumu tedy platí zejména za předpokladu zachování statu quo.

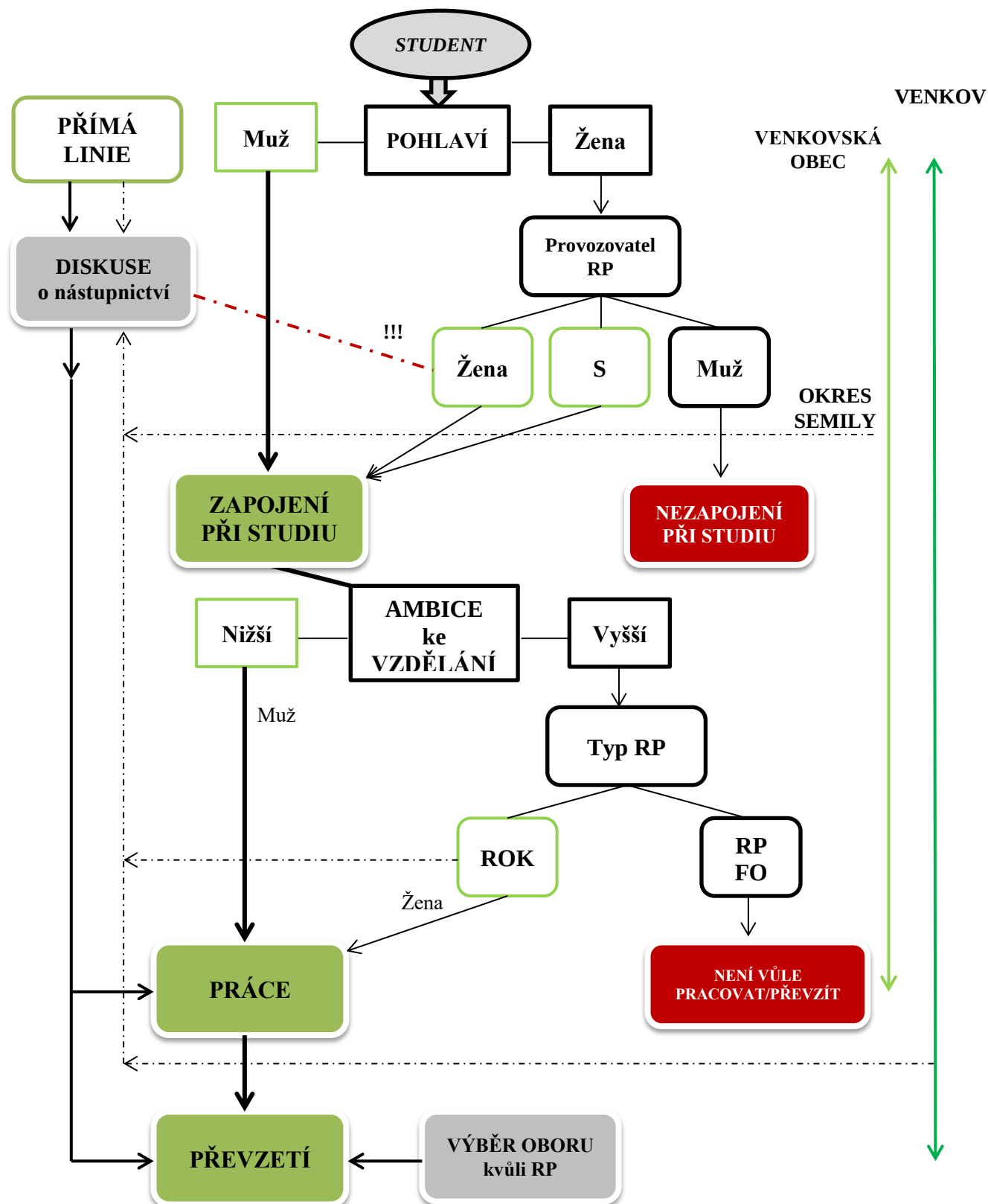
Co se týče charakteristik, ovlivňujících účast na rodinném podnikání, bylo zjištěno, že obecně se více zapojují muži s nižšími ambicemi k formálnímu vzdělání. To indikuje orientaci na řemeslo. Obecně vyšší zapojení je spíše v obcích venkovského typu, zvláště u plné participace. Dále se pak ukázal vliv venkovských oblastí (SO ORP Jilemnice, Turnov a Železný Brod), ve kterých se častěji hovoří o nástupnictví nežli v oblastech městských. Diskuse o nástupnictví v rodině je podceňovanou problematikou. Nepopiratelný vliv, skrze všechny tři fáze participace, má samozřejmě také příbuzenský vztah, tj. jestli je student v přímé rodinné linii provozovatele rodinného podnikání. Někteří studenti si také přímo vybrali studovaný obor kvůli rodinnému podnikání. Tito jej plánují ve většině případů převzít.

Pro zapojení žen do rodinného podnikání při studiu je důležitý provozovatel rodinného podnikání. U mužů-provozovatelů se ženy do RP při studiu zapojují podstatně méně nežli v případě provozovatelky-ženy či při spolupráci obou pohlaví. Vyšší ambice ke vzdělání způsobují, že studenti rodinné podnikání převzít nechtějí. Takovéto studenty by pak k práci v rodinném podnikání motivovala spíše rodinná obchodní korporace nežli rodinné podnikání fyzických osob. Typ rodinného podnikání má vliv zejména v otázce nástupnictví. Častěji chtějí rodinné podnikání převzít ti, u nichž je rodinná obchodní korporace, a to bez ohledu na typ obce.

Problém s postupným zapojováním mladých lidí do podnikání (a posléze převzetím) byl identifikován zejména u žen, u studentů s vyšší ambicí ke vzdělání a rodinných podnikání fyzických osob.

Na základě statisticky významných závislostí byl vytvořen základní model participace studenta v rodinném podnikání, viz obrázek 2.

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY	ŽENY: VENKOV a VENKOVSKÉ OBCE: PROVOZOVATELKA-ŽENA: RP FO: PŘÍMÁ LINIE:	ambice k vyššímu formálnímu vzdělání nižší ambice k formálnímu vzdělání spíše rodinné podnikání fyzických osob častěji shodnost lokalit bydliště a obce provozu RP častěji shodnost lokalit bydliště a obce provozu RP
-------------------------------------	--	--

Obrázek 2: Základní model participace

Zdroj: vlastní zpracování

Pomocí explorativní faktorové analýzy dat bylo identifikováno devět faktorů, které ovlivňují **plnou participaci** mladých lidí v rodinném podnikání. Tyto faktory jsou:

- jistota;
- obliba oboru;
- emocionální závazek;
- normativní závazek;
- apel na rodinnost;
- časová flexibilita;
- rodinné vztahy;
- management;
- vlastnictví.

Dále byly identifikovány faktory, ovlivňující **nulové zapojení** mladých lidí do rodinného podnikání. Mezi zjištěných jedenáct faktorů patří:

- nepodnikavost;
- rodinné vztahy;
- nepotřebnost;
- časová náročnost;
- lokalita;
- příbuzenský vztah;
- možnosti rozvoje;
- nezájem o obor;
- stav podnikání;
- nástupnictví;
- ambice.

Na základě zjištěných souvislostí faktorů a charakteristik jak respondentů, tak rodinných podnikání lze vyvodit doporučující závěry vztahené k vytvořenému základnímu modelu participace.

U žen, které inklinují k vyššímu formálnímu vzdělání, a pravděpodobně tedy budou chtít podnikání převzít spíše v případě rodinné obchodní korporace, lze pro RP FO doporučit posilování emocionálního a normativního závazku (obecně rodinné aspekty) a pocit jistoty.

Dále v podnikání umožnit využití vystudovaného oboru například diverzifikací produktového portfolia či spoluprací. Zvláště ve venkovských obcích umožnit rozvíjet podnikání dle jejich představ a vést pracovníky. V tomto typu obcí je u RP FO obzvláště důležité posilovat rodinné vztahy. V obcích městského typu se snažit posílit faktor emocionálního závazku i u studentů, u nichž je provozovatelka RP žena.

U mladých lidí s vyšší ambicí k formálnímu vzdělání je třeba se snažit o podporu možností rozvoje, která může začít například transformací právní formy podnikání a snahou stávajícího majitele o podnikový růst. Tento aspekt je však již zakořeněn v samotném podnikatelském myšlení stávajícího provozovatele. Další možností je pokusit se vzbudit impuls přímo u mladého člověka k rozvoji daného podnikání, aby došlo k zužitkování nasbíraných zkušeností stávajícího majitele.

V městských oblastech je nutné rozvíjet podnikavost, jelikož strach z odpovědnosti a administrativní náročnosti byl spatřen zvláště u tohoto typu oblasti.

Přínosy výzkumu pro teorii a praxi

Hlavním přínosem této práce je *základní model participace* mladých lidí (studentů) v rodinném podnikání v kontextu obce, viz příloha A. V případě, že stávající majitelé chtějí rodinné podnikání předat další generaci, model jim udává základní rámec toho, na co se zaměřit s ohledem na pohlaví i vzdělání-ambice studenta, typ rodinného podnikání a typ obce, ve kterém je toto podnikání provozováno.

Bylo zjištěno, že zapojení mladého člověka do podnikání již při studiu povede k jeho vůli v rodinném podnikání pracovat i po studiu a později rodinné podnikání převzít. Na celkovou participaci má vliv zejména příbuzenský vztah, tj. jestli je provozovatel rodinného podnikání se studentem v přímé či nepřímé (vedlejší) příbuzenské linii.

Byla také nalezena souvislost mezi účastí mladého člověka v podnikání a velikostí obce, respektive typem oblasti, ve které je rodinné podnikání provozováno. Venkovský prostor se ukázal jako oblast (v prvních dvou fázích rozhodovacího procesu i venkovská obec), ve kterém je vyšší ochota rodinné podnikání převzít. Tato ochota byla nalezena zvláště v okrese Semily, který je jediným venkovským okresem v Libereckém kraji.

K plné participaci dochází spíše u rodinných obchodních korporací. Vliv na ochotu k převzetí má volba oboru studia. Výzkum také prokázal, že u většiny studentů se o nástupnictví v rodině nehovoří, což způsobuje jejich menší ochotu účastnit se tohoto typu podnikání.

Výzkum zohledňuje i pohlaví hlavního provozovatele rodinného podnikání, kde bylo zjištěno, že tento fakt má vliv na zapojení mladého člověka do podnikání při studiu. Pohlaví provozovatele má vliv zejména na zapojení žen. Mladé ženy se do podnikání zapojí spíše, pokud bude hlavní provozovatelkou-žena či pokud bude podnikání založené na spolupráci obou pohlaví. Žena-provozovatelka má naopak negativní vliv na převzetí podnikání, jelikož v rodinách žen-provozovatelek se o nástupnictví téměř vůbec nehovoří, zvláště pak u mladých žen. Je zde tedy jasná zpětná vazba pro ženy-provozovatelky rodinných podnikání, díky kterým se ženy sice do rodinného podnikání při studiu zapojují, avšak absence diskuse o nástupnictví způsobuje jejich neochotu rodinné podnikání převzít.

V rámci Libereckého kraje byl tedy zjištěn stav rodinných podnikání v rodinách mladých lidí (studentů). Byla zde potvrzena obecná neochota zapojit se do rodinného podnikání, zejména ve fázi převzetí rodinného podnikání. Tímto dané podnikání postupně ztratí svoji rodinnost a výhody z ní plynoucí i pro obec, ve které je toto podnikání provozováno.

Obecně k zapojování a případně následnému převzetí RP spějí spíše muži, s nižší ambicí ve vzdělání, jejichž přímý příbuzný provozuje rodinné podnikání fyzických osob ve venkovském prostoru. Protipólem jsou ženy. Ty mají vyšší ambice ve vzdělávání a jsou ochotny se rodinného podnikání účastnit spíše v případě rodinné obchodní korporace v městských oblastech.

Na základě výsledků lze konstatovat, že v obcích venkovského typu (které jsou v mnoha výzkumech označovány za venkov) mají mladí lidé k rodinnému podnikání vztah. Udržení tradice rodinného podnikání bude pro obec znamenat možnost využívat výhod tohoto typu podnikání.

Model také představuje *sestavu faktorů*, které ovlivňují zapojení mladých lidí do rodinného podnikání. Dále jsou zde představeny faktory, které způsobují neúčast mladých lidí na tomto typu podnikání včetně faktorů, na základě kterých by byl jejich negativní postoj přehodnocen.

Tyto sestavy faktorů ovlivňující participaci (ať už *nulovou* nebo *plnou*) mohou sloužit jako poklad pro rodinná podnikání i obce Libereckého kraje. Stávající majitelé zde mohou vidět, jaké faktory ovlivňují jejich rodinné příslušníky a na tyto faktory se zaměřit (buď je posilovat či utlumovat), a to z pohledu kontextu typu obce (oblasti), ve které podnikají či s ohledem na jejich právní formu podnikání. Obcím Libereckého kraje sestava faktorů ukazuje, jaké faktory mladé lidi (studenty) ovlivňují i vzhledem k jejich velikosti či typu oblasti ve které se nachází.

Byla **vytvořena matice *participace***, na jejímž základě lze zjišťovat shodu či rozdílnost důvodů, ovlivňujících rozhodnutí o účasti mladých lidí v rodinném podnikání. V České republice je snaha definovat rodinné podnikání i u podnikání fyzických osob. V rámci skupinových rozhovorů bylo zjištěno, že si studenti u podnikajících fyzických osob často neuvědomují rodinnost v jejich podnikání. V dotazníkovém šetření se na středních školách a učilištích hovořilo i o tomto typu rodinného podnikání. ***Zvýšilo se tak povědomí o rodinném podnikání***, jakožto specifické formě podnikání, zvláště u rodinných podnikání fyzických osob. V průběhu dotazníkového šetření se studenti zamýšleli nad rodinností u podnikání v jejich rodině. V některých případech byla dokonce představena problematika rodinného podnikání v širším kontextu (jeho výhody a nevýhody). Zamyšlení se nad rodinností v podnikání a uvědomění si tohoto faktu, může vést k ***lepšímu pochopení případných problémů*** či nejasností v tomto typu podnikání a k možnosti vyhledat již konkrétní nástroje k řešení těchto problémů.

Závěr

Výzkum představený v této disertační práci byl věnován komplexnímu rozhodovacímu procesu mladých lidí vedoucímu k převzetí rodinného podnikání v kontextu typu rodinného podnikání i typu obce. Jsou zde uvedeny faktory, které jednotlivé fáze rozhodovacího procesu ovlivňují.

Hlavním cílem disertační práce bylo vytvořit model participace mladých lidí v rodinném podnikání v kontextu obce se zaměřením na ochotu k nástupnictví.

Cíle bylo dosaženo na základě rozsáhlého dotazníkového šetření v Libereckém kraji u studentů středních škol a učilišť, a také dodatečně u studentů veřejné vysoké školy. K naplnění hlavního cíle bylo zapotřebí splnění šesti dílčích cílů. U těchto dílčích cílů byly stanoveny hypotézy výzkumu.

První tři dílčí cíle byly naplněny rešerší literatury, statistických údajů a jejich analýzou. Dílčí cíle 4 až 6 byly splněny pomocí statistických metod, na jejichž základě byl **vytvořen základní model participace, viz příloha A**. V něm je uvedeno, že zapojení mladého člověka do rodinného podnikání povede k jeho vůli v rodinném podnikání pracovat a později jej i převzít. Zapojení studentů do podnikání je však kritickou otázkou, protože většina z nich do rodinného podnikání zapojována nebyla.

Výzkumem bylo zjištěno, že do rodinného podnikání se zapojují spíše muži, dále ti s nižší ambicí k formálnímu vzdělání. Dále byl nalezen větší vliv venkovských oblastí a venkovských obcí oproti obcím a oblastem městského typu. Tento fakt je pro venkov zřejmý, jelikož jsou zde řemesla zakořeněna v tradici.

Výzkum prokázal, že ženy se do rodinného podnikání zapojují častěji, pokud je hlavní provozovatel rovněž ženského pohlaví (či pokud obě pohlaví spolupracují). Touha žen se do podnikání zapojit po dokončení studia se však jeví, jako velice slabá. To je dáno zejména tím, že ženy mají vyšší ambice k formálnímu vzdělání. Ženy se pak do podnikání zapojí spíše, pokud se bude jednat o rodinnou obchodní korporaci. Výzkum odhalil i absenci diskuse o nástupnictví u provozovatelek-žen. Zvláště ve vztahu ke studentkám. Absence této diskuse má souvislost s negativním přístupem k převzetí rodinného podnikání ženami.

Dále byly **sestaveny faktory plné a nulové participace**. Mezi důvody, proč se studenti do rodinného podnikání zapojují a chtějí jej i převzít je zejména **jistota** práce i finančních prostředků. Je poté otázkou, jestli tento faktor je dostatečně silný k přetrvání pozitivního názoru na nástupnictví až do doby převzetí. Mladý člověk by měl mít k podnikání silný vztah, aby se jej snažil provozovat i v době hospodářské krize.

U faktorů nulové participace je hlavním důvodem **nepodnikavost** studentů. Tento faktor zahrnuje strach z odpovědnosti, administrativní náročnosti a nevěli vést pracovníky. Kromě zjednodušení administrativní náročnosti v ČR by na školách a univerzitách mělo docházet k podpoře podnikavosti mladých lidí, mimo jiné i dostatečným vysvětlováním problematiky administrativních záležitostí v podnikání a možnostmi poradenství v této oblasti. Snížení této nevědomosti by mohlo oslabit strach studentů z odpovědnosti v podnikání. Podpoře podnikavosti v Libereckém kraji se věnuje například iniciativa Student Business Clubu na Technické univerzitě v Liberci či liberecký podnikatelský inkubátor LipoInk.

Byla **vytvořena matice participace**, na jejímž základě lze zjišťovat rozdílnost faktorů ovlivňujících rozhodnutí o účasti či neúčasti mladých lidí v rodinném podnikání. Z této matice vyplývá, že zvláště u zapojování mladých lidí do rodinného podnikání, skrze všechny fáze rozhodovacího procesu, se vyskytují odlišnosti v důvodech tohoto zapojení.

V České republice je snaha definovat rodinné podnikání se zahrnutím podnikání fyzických osob. Pomocí skupinových rozhovorů bylo zjištěno, že si studenti u podnikajících fyzických osob často neuvědomují rodinnost v tomto typu podnikání. Dotazníkovým šetřením se nejen zvýšilo obecné povědomí o rodinném podnikání, zároveň došlo i k objasnění skutečnosti, že rodinnost ve spojení s podnikáním (a jejich specifika), lze spatřit také u podnikajících fyzických osob. Zamyšlení se nad rodinností v podnikání a uvědomění si tohoto faktu, může vést k lepšímu pochopení případných problémů či nejasností v podnikání. Po tomto základním uvědomění si specifčnosti podnikání je možné si vyhledat již konkrétní nástroje k řešení případných problémů.

Přínosem disertační práce je tedy vytvoření materiálu, který přináší ucelený pohled na problematiku participace mladého člověka (studenta) v rodinném podnikání dle jeho typu, a to v kontextu typu obce v Libereckém kraji.

Výzkum v této oblasti bude dále pokračovat, a to zejména s ohledem na obor rodinného podnikání a obor vybraný a studovaný mladým člověkem, tj. bude analyzován studijní obor, který studenta zajímá a předmět podnikání daného rodinného podnikání. Budou hledány souvislosti mezi těmito obory a participací studenta v rodinném podnikání se snahou zjištěné vztahy zakomponovat do aktuálně vytvořeného základního modelu participace.

Dále také bude zkoumána vazba mladého člověka (studenta) na obec, respektive na jeho vůli setrvat v obci, a jestli se tento přístup liší u osob s podnikáním v rodinném zázemí či nikoliv. I o tuto problematiku by se měl v budoucnosti rozšířit základní model participace.

Výzvou pro další výzkum je zjistit, jakou roli hraje v rodinném podnikání hlavní a vedlejší činnost. Liší se podíl podnikatelských subjektů nerodinného typu s hlavní či vedlejší podnikatelskou činností od těch, jež vykazují znaky rodinného podnikání? Liší se participace mladé generace na rodinném podnikání v případě hlavní a vedlejší činnosti? Jsou u těchto druhů činností odlišné či totožné faktory participace?

Výsledky výzkumu jsou aktuálně platné pro Liberecký kraj. Každý kraj má však svá specifika. Další výzvou do budoucnosti je možnost aplikace tohoto výzkumu i v dalších krajích České republiky, poté porovnání výsledků a zjištění odlišností.

Seznam citací použitých v autoreferátu disertační práce

AMSP ČR. 2018a. Analýza rodinného podnikání v Evropské unii. *Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR* [online] [cit. 2019-01-20]. Dostupné z: <http://amsp.cz/wp-content/uploads/2018/01/Anal%C3%BDza-rodinn%C3%A9ho-podnik%C3%A1n%C3%AD-v-EU.pdf>

AMSP ČR. 2018b. Definice rodinného podnikání. *Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR*. Tisková zpráva ze dne 30. 1. 2018.

ANTLOVÁ, Klára, Petra RYDVALOVÁ a Marián LAMR. 2017. *Vztah studentů k podnikání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN: 978-80-7494-379-9.

BACKMAN M., a PALMBERG, J. 2015. Contextualizing small family firms: How does the urban-rural context affect firm employment growth?. *Journal of Family Business Strategy*. 6(2015): 247-258. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfbs.2015.10.003>.

BEDNÁŘÍK, R., a MIKULKA, M. 2014. Nástup nové generace znamená pro rodinné firmy zlomové období: První vlna majitelů předává firmy. *Hospodářské noviny*, 228, 1.

BÍNEK, Jan, Vojtěch KORÁB, Iva GALVASOVÁ, Jan HOLEČEK, Veronika BUMBEROVÁ, Jan ROSENBERG, Hana SVOBODOVÁ, Dušan HALÁSEK. 2011. *Obce a regiony pro podnikatele & podnikatelé pro obce a region*. Brno: GaREP, spol s r. o.

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR. 2016. *Rodinné podniky v Evropě jako zdroj budoucího růstu a lepších pracovních míst* [online]. Brusel: Evropský hospodářský a sociální výbor, [cit. 2017-06-01]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52015IE0722>

KORÁB, Vojtěch, Alena HANZELKOVÁ a Marek MIHALSKO. 2008. *Rodinné podnikání*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1843-6.

KPMG. 2011. Family Business Succession: Managing the All-Important Family Component. *KPMG Enterprise* [online] [cit. 2019-01-20]. Dostupné z: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2015/07/3468-succession.pdf>

MACHEK, Ondřej. 2017. *Rodinné firmy*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-638-8.

MANDL, Irene. 2008. Overview of Family Business Relevant Issues: Final Report. *Austrian Institute for SME Research*. [online] [cit. 2016-05-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/10389/attachments/1/translations/en/renditions/native>

MPO ČR, 2017. Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2017. *Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky* [online] [cit. 2019-01-15]. Dostupné také z: https://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2018/10/Zprava_MSP_2017.pdf

MPO ČR, 2019. Počty podnikajících fyzických osob a živnostenských oprávnění dle pohlaví. *Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky* [online] [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/pocty-podnikajicich-fyzickych-osob-a-zivnostenskych-opravneni-dle-pohlavi--225455/>

MŠMT ČR. 2019a. Mládež v ČR. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* [online] [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/mladez-v-cr>

ODEHNALOVÁ, Pavla. 2011. *Přednosti a meze rodinného podnikání*. Brno: Masarykova univerzita Brno. ISBN 978-80-210-5603-9

OVERBEKE, Kathyann Kesler, Diana BILIMORIA a Sheri PERELLI. 2013. The dearth of daughter successors in family businesses: Gendered norms, blindness to possibility, and invisibility. *Journal of Family Business Strategy*. **4**(2013): 201-212. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfbs.2013.07.002>

RYDVALOVÁ, Petra et al. 2017. *Typologie a hodnocení vitality rodinného podnikání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN: 978-80-7494-352-2.

RYDVALOVÁ, Petra, Eva KARHANOVÁ HORYNOVÁ a Magdalena ZBRÁNKOVÁ. 2016. Family business as source of municipality development in the Czech Republic. *Amfitatru Economic*. **18**(41): 168-183.

RYDVALOVÁ, Petra, Ivan JÁČ, Eva KARHANOVÁ HORYNOVÁ, Eliška VALENTOVÁ a Magdalena ZBRÁNKOVÁ. 2015. *Rodinné podnikání - zdroj rozvoje obcí*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7494-245-7.

SVOBODOVÁ, Hana et al. 2011. *Synergie ve venkovském prostoru*. Brno: GaREP, spol s r.o. ISBN: 978-80-904308-8-4.

WARD, John L. a Stephen L. MCCLURE. 2019. Family Business Succession: 15 Guidelines. *The Family Business Consulting Group* [online] [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.thefbcg.com/Family-Business-Succession--15-Guidelines/>

ZELLWEGER, Thomas, Philipp SIEGER a Frank Halter. 2011. Should I stay or should I go? Career choice intentions of students with family business background. *Journal of Business Venturing*. **26**(2011): 521-536. doi: 10.1016/j.jbusvent.2010.04.001

ZELLWEGER, Thomas. 2017. *Managing the Family Business: Theory and Practice*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited. ISBN 978-1-78347-070-9.

Seznam vlastních publikací

1	<i>Participation of Young People in Family Business</i> - PŘIJATO k publikování		
Kde: (J_{imp}) Philosophy.Sociology		Rok: 2019	Podíl: 80 %
HORČIČKOVÁ, Zuzana a Nerijus STASIULIS. 2019. Participation of Young People in Family Business. <i>Filosofija.Sociologija</i> . 30 (1). ISSN 2424-4546.			
2	<i>Willingness of young people to work in the family business: pilot survey</i>		
Kde: (J_{rec}) Trendy v podnikání/Business Trends		Rok: 2018	Podíl: 100 %
HORČIČKOVÁ, Zuzana. 2018. Willingness of young people to work in the family business: pilot survey. <i>Trendy v podnikání</i> . 8 (2): 33-38.			
3	<i>Rodinné podnikání: Finanční modul</i> – výuková skripta		
Kde: (BN) Technická univerzita v Liberci, Liberec		Rok: 2017	Podíl: 50 %
JÁČ, Ivan a Zuzana HORČIČKOVÁ. 2017. <i>Rodinné podnikání: Finanční modul</i> . Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN: 978-80-7494-375-1. Dostupné v elektronické formě na e-learningovém portálu Technické univerzity v Liberci.			
4	<i>Succession and Other Goals of Family Businesses: A Study of Selected Czech SMEs</i>		
Kde: (D) 13 th International Conference Liberec Economic Forum 2017, Liberec		Rok: 2017	Podíl: 100 %
HORČIČKOVÁ, Zuzana. 2017. Succession an Other Goals of Family Businesses: A Study of Selected Czech SMEs. In: <i>Proceedings of the 13th International Conference Liberec Economic Forum 2017</i> . Liberec: Technical University of Liberec, pp. 499-505. ISBN 978-80-7494-349-2.			
5	<i>Performance in Family Small and Medium-Sized Companies: Evidence from the Czech Republic</i>		
Kde: (D) International Scientific Conference Hradec Economic Days 2017		Rok: 2017	Podíl: 33 %
FRAŇKOVÁ, Zuzana, Lenka BÍLKOVÁ a Ladislava MÍKOVÁ. 2017. Performance in Family Small and Medium-Sized Companies: Evidence from the Czech Republic. In: <i>Proceedings of the International Scientific Conference Hradec Economic Days 2017</i> . Hradec Králové: University of Hradec Králové, pp. 199-205. ISBN 978-80-7435-664-3.			
6	<i>Environmental Reporting: Comparison of Czech Family and Non-Family SMEs</i>		
Kde: (DN) International Masaryk Conference for Ph.D. students and Young Researchers		Rok: 2016	Podíl: 33 %
FRAŇKOVÁ, Zuzana, Ladislava MÍKOVÁ a Lenka BÍLKOVÁ. 2016. Environmental Reporting: Comparison of Czech Family and Non-Family SMEs. In: <i>Proceedings of the 7th International Masaryk Conference for Ph.D.students and Young Researchers</i> . Hradec Králové: Magnanimitas, pp. 115-121. ISBN 978-80-87952-17-7.			

7	<i>The Organizational Structure and the Company Size Depending on the Form of the Ownership</i>		
Kde: (DN) International Masaryk Conference for Ph.D. students and Young Researchers		Rok: 2016	Podíl: 33 %
BÍLKOVÁ Lenka, Zuzana FRAŇKOVÁ a Ladislava MÍKOVÁ. 2016. The Organizational Structure and the Company Size Depending on the Form of the Ownership . In: <i>Proceedings of the 7th International Masaryk Conference for Ph.D. students and Young Researchers</i> . Hradec Králové: Magnanimitas, pp. 365-370. ISBN 978-80-87952-17-7.			
8	<i>Non-family Manager in Family Businesses: Evidence from the Czech Republic</i>		
Kde: (J_{rec}) Trendy v podnikání/Business Trends		Rok: 2016	Podíl: 33 %
FRAŇKOVÁ, Zuzana, Lenka BÍLKOVÁ a Ladislava MÍKOVÁ. 2016. Non-family Manager in Family Businesses: Evidence from the Czech Republic. Trendy v podnikání. 2016(3): 48-53. ISSN 1805-0603.			
9	<i>Percepton and Values of Family Business</i>		
Kde: (D) 12 th International Conference Liberec Economic Forum 2015, Liberec		Rok: 2015	Podíl: 50 %
FRAŇKOVÁ, Zuzana a Ivan JÁČ. 2015. Percepton and Values of Family Business. In: <i>Proceedings of the 12th International Conference Liberec Economic Forum 2015</i> . Liberec: Technical University of Liberec, pp. 47-55. ISBN 978-80-7494-225-9.			

Vzdělání			
Vysoká škola	Technická univerzita v Liberci – Ekonomická fakulta		
	Doktorské studium	Řízení a ekonomika podniku	2014 - dosud
	Magisterské studium	Podniková ekonomika	2012 - 2014
	Bakalářské studium	Podniková ekonomika	2009 - 2012
Střední škola	Obchodní akademie Liberec		2005 - 2009

Pracovní zkušenosti		
Technická univerzita v Liberci		
Ekonomická fakulta		
Katedra podnikové ekonomiky a managementu Asistent	Pedagogická činnost: - výuka předmětů: - Rodinné podnikání (od 09/2017); - Nauka o podniku/Ekonomika a řízení podniku (od 09/2014); - Hospodářská geografie (od 09/2014); - vedení bakalářských prací. Vědecko-výzkumná činnost k tématice rodinného podnikání.	01/2018 - dosud
Kancelář analýz a studií Referentka	Organizace/administrativa aktivit pro podnikatelskou i širokou veřejnost, komunikace s podniky: nabídka kurzů, nabídka studií a analýz.	09/2014 - dosud
Fakulta strojní		
Finanční manažer projektů	Příprava a evidence podkladů pro uzavírání pracovněprávních vztahů a účetních podkladů za fakultu, sledování a kontrola čerpání rozpočtu, příprava podkladů pro zprávy o realizaci projektu a žádosti o platbu.	06/2017 - dosud
Administrátor projektů	Kontrola realizace projektu v rámci fakulty, poskytování podpory garantům aktivit na fakultě, kontrola a dodržování pravidel publicity na fakultní úrovni, evidence pracovních výkazů, kontrola monitorovacích indikátorů projektu.	06/2017 - dosud

Projekty				
2018	Specifický vysokoškolský výzkum	SGS-EF-3300-21231	Mladá generace v rodinném podnikání v kontextu obce	Hlavní řešitelka
2016-2017	TA ČR	TD03000035	Rodinný podnik - řešení sociálních a ekonomických disparit obcí	Členka týmu
2016	Specifický vysokoškolský výzkum	SGS-EF-3300-21141	Podnikové procesy ve vazbě na vybrané aspekty podnikatelského prostředí	Členka týmu
2015	Specifický vysokoškolský výzkum	SGS-EF-3300-21075	Úvodní studie rodinného podnikání ve světě i v České republice	Hlavní řešitelka
Spolupráce s podnikovou sférou				
2018	Zpracování analýzy interních logistických procesů: Studie zásobování linky pro oddělení interní logistiky MB I, ŠKODA AUTO a.s.			Členka týmu
2017	Zpracování analýzy výrobního procesu se zaměřením na optimalizaci personálních procesů. Smluvní výzkum ve společnosti LUCID spol. s r.o.			Členka týmu

Ostatní	
Studijní stáž na Univerzitě v St. Gallenu (HSG) , Švýcarsko - studium tematiky rodinného podnikání	09/2016 - 12/2016
Členka organizačního týmu mezinárodních vědeckých konferencí na EF TUL	12/2015 - dosud

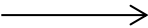
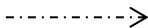
Příloha A - Základní model participace

Model je představen na následujícím listu. Na této stránce jsou uvedeny vysvětlivky k základnímu modelu participace.

RP = rodinné podnikání

RP FO = rodinné podnikání fyzických osob

ROK = rodinná obchodní korporace

	Je ovlivněno.
	Silnější závislost.
	Vede k diskusi o nástupnictví.
	Nedostatečná komunikace o nástupnictví.
	Pozitivní vliv venkovské obce v dané fázi participace.
	Pozitivní vliv venkovské oblasti v dané fázi participace.
	Doporučení.
	Charakteristika studenta.
	Charakteristika rodinného podnikání.
	Participace ANO.
	Participace NE.
	Další aspekty rodinného podnikání.

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY:	ŽENY: VENKOV a VENKOVSKÉ OBCE: PROVOZOVATELKA-ŽENA: RP FO: PŘÍMÁ LINIE:	ambice k vyššímu formálnímu vzdělání nižší ambice k formálnímu vzdělání spíše rodinné podnikání fyzických osob častěji shodnost lokalit bydliště a obce provozu RP častěji shodnost lokalit bydliště a obce provozu RP
----------------------------------	--	--

